

Dr hab. Prof. UKW Cichosz Mariusz

Bydgoszcz.15.07.2022

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

w Bydgoszczy

Recenzja w postępowaniu o nadanie dr Katarzynie Gawlicz stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika
wykonana na zlecenie Przewodniczącego Rady Akademickiej Dolnośląskiej Szkoły Wyższej
we Wrocławiu pismem z dnia 21.06.2022

Recenzja niniejsza została przygotowana na podstawie Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r, poz. 478)

Pani dr Katarzyna Gawlicz przedłożyła określone prawem dokumenty wymagane w przewodzie habilitacyjnym oraz wskazała opublikowaną monografię - podstawowe osiągnięcie naukowe - jako bezpośrednią podstawę ubiegania się o stopień naukowy. Złożone zostały przez Nią następujące dokumenty;

- wniosek o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
- autoreferat,
- wykaz osiągnięć naukowych,
- oświadczenia współautorów
- główne osiągnięcie naukowe (monografia) - A (w tym towarzyszące mu cztery artykuły w j. angielskim) oraz pozostałe, wybrane publikacje ze wskazanych obszarów badawczych: B,C,D.

Należy stwierdzić, że habilitantka złożyła dokumentację, jaka wymagana jest w procedurze przewodu habilitacyjnego. Dokumentacja ta została przygotowana prawidłowo – na dobrym poziomie jej uporządkowania – jest czytelna – ale zabrakło w niej dokumentu (kopii lub oryginału) potwierdzającego uzyskanie stopnia naukowego doktora. Poza wskazanym tu brakiem dokumentacja jest kompletna z punktu widzenia wymaganych kryteriów oceny.

Sylwetka naukowa.

(w tym dorobek dydaktyczny i popularyzatorski)

Pani dr Katarzyna Gawlicz jest obecnie pracownikiem naukowym Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu, w której pracuje od roku 2011 na stanowisku adiunkta w Kolegium Studiów Pedagogicznych – kierunek pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna. W uczelni tej już wcześniej, bo w latach 2010-2011 pracowała także jako starszy wykładowca. Jej praca naukowa od samego początku była jednak związana i przebiegała w różnych ośrodkach naukowych i akademickich. Swoją pracę licencjacką, jako studentka filologii angielskiej obroniła w roku 2003 w Instytucie Filologii Angielskiej na Uniwersytecie Wrocławskim. Następnie uzyskała dwukrotnie tytuł magistra; w roku 2001 po studiach magisterskich filozoficznych odbytych w Uniwersytecie Wrocławskim w Instytucie Filozofii zakończonych pracą pod tytułem; „*Vestiges of the self. Jean Baudrillard's concepts of identity and contemporary cinema*”; promotor: prof. Norbert Kapferer. I kolejny, drugi raz w roku 2002 po studiach gender odbytych w Uniwersytecie Środkowoeuropejskim w Budapeszcie zakończonych pracą pod tytułem; *Children doing and undoing gender. The case of a Polish kindergarten group*; promotor: prof. Helga Kelle. Należy tu również dodać, iż podczas studiów magisterskich odbyła również roczne studia na Uniwersytecie Północnej Karoliny w Greensboro w Stanach Zjednoczonych. Pracę doktorską ostatecznie ukończyła w roku 2010 w Uniwersytecie Roskilde w Danii [Graduate School in Lifelong Learning, Department of Psychology and Educational Studies, Roskilde University]. Po uzyskaniu stopnia doktora w roku 2010 odbyła trzymiesięczny staż podoktorski na Wydziale studiów tematycznych - Tema Genus (Gender Studies) Uniwersytetu w Linköping w Szwecji. We wskazanym tu okresie podoktorskim Pani K. Gawlicz kontynuowała dalej swoją naukową obecność i aktywność w obszarze międzynarodowym. Miedzy innymi współpracując z prof. P. Mossem z Instytutu Edukacji w University College London odbyła w tej uczelni w roku 2014 staż w charakterze visiting scholar. Do dnia dzisiejszego Pani doktor K. Gawlicz jest zaangażowana w prace międzynarodowych sieci badawczych - także z inicjatywy zagranicznych uczelni. Przykładem może tu być wskazana przez Habilitantkę współpraca z siecią Children's rights in education (Network 25), działającą w ramach European Educational Research Association. W ramach tej współpracy przygotowała lub była współorganizatorem sympozyjów i seminariów naukowych ale także projektów publikacyjnych, w których sama brała udział. Od roku 2015 współpracuje również z siecią badawczą Reconceptualizing Early Childhood Education (RECE) co również owocowało i owocuje współudziałem i współorganizacją międzynarodowych seminariów a także udziałem w międzynarodowych zespołach

Cichob

badawczych. Ta międzynarodowa naukowo-badawcza obecność i aktywność Habilitantki zaowocowała również między innymi tym, iż pełni Ona do dzisiaj funkcje recenzentki w takich czasopismach międzynarodowych, jak: *Policy Futures in Education*, *Journal of Social Science Education*, *Journal of Pedagogy* i *Pedagogická Orientace (Journal of the Czech Pedagogical Society)*. Pani dr. K. Gawlicz w okresie po uzyskaniu doktoratu brała także aktywny udział w konferencjach wygłaszając podczas nich przygotowane referaty. Wzięła udział w trzydziestu dwóch konferencjach z tego piętnaście referatów wygłosiła na konferencjach międzynarodowych, które odbyły się w ośrodkach akademickich poza granicami Polski, m.in.; w Londynie, Hamburgu, Mediolania, Toronto, Dublinie, Berlinie. Sama również była współorganizatorką czterech konferencji naukowych. Angażując się w dzieło popularyzacji nauki organizowała również spotkania samokształceniowe dla nauczycieli przedszkola. W latach 2015-2017 odbyło się piętnaście takich popularnonaukowych seminariów związanych z edukacją przedszkolną i wczesnoszkolną. Habilitantka również aktywnie uczestniczy w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych i zagranicznych. Zrealizowała następujące projekty; ▪ Szkoły demokratyczne – studium socjopedagogiczne nowych alternatyw edukacyjnych, 2015-2020. Projekt badawczy finansowany przez Narodowe Centrum Nauki (UMO2014/13/D/HS6/01896), realizowany przez konsorcjum obejmujące Dolnośląską Szkołę Wyższą i Instytut Badań Edukacyjnych; funkcja: kierowniczka projektu. ▪ Dyskryminacja w szkole – obecność nieusprawiedliwiona, 2014-2015. Projekt badawczy finansowany z funduszy EOG dla Towarzystwa Edukacji Antydyskryminacyjnej, realizowany przez zespół Towarzystwa Edukacji Antydyskryminacyjnej; funkcja: współkoordynatorka i współautorka projektu badań. ▪ Changes of Czech and Polish Schools Providing Compulsory Education in Borderland Regions after 1989: A Comparative Study, 2013-2015. Międzynarodowy projekt badawczy finansowany przez Ministerstwo Nauki Republiki Czeskiej (7AMB13PL021; 8786/R13/R14), realizowany we współpracy między Dolnośląską Szkołą Wyższą i Uniwersytetem Palackiego w Ołomuńcu; funkcja: członkini zespołu badawczego. Poza wyżej wymienionymi Pani dr K. Gawlicz obecnie jest w trakcie realizacji kolejnych dwóch międzynarodowych projektów badawczych. W swojej pracy dydaktycznej wypromowała pięciu magistrantów oraz siedemdziesięciu trzech (73) licencjatów a także w latach 2014-2018 była promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim Pani Moniki Kurzynogi (promotor: dr hab. prof. DSW Jolanta Zwiernik). Ostatecznie podejmując i realizując swoją pracę naukową - pracę badawczą Habilitantka do dnia złożenia wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego opublikowała jedną (1) pracę zwartą –

monografię, trzy (3) monografie współautorskie, dwanaście (12) rozdziałów w monografiach naukowych, dwa (2) tłumaczenia (jedno wspólnie z Starnawskim M.) oraz opublikowała dziesięć (10) artykułów po doktoracie. Można więc powiedzieć, iż pod względem ilościowym dorobek Habilitantki jest stosunkowo skromny. Zwraca tu również uwagę raczej nie wielką liczbą artykułów opublikowanych w czasopismach w tym większość w języku angielskim i w czasopismach zagranicznych, te zaś które były opublikowane w Polsce były opublikowane w trzech czasopismach (trzech tytułach), co zapewne sprawia, iż obecność Pani dr. K. Gawlicz w dyskursie naukowym może być mało widoczna.

Biorąc pod uwagę wyżej przedstawione fakty należy powiedzieć, iż działalność organizacyjną Habilitantki w zakresie aktywności naukowej należy ocenić pozytywnie a nawet bardzo wysoko - szczególnie w kontekście Jej zaangażowań i obecności w obszarze międzynarodowym.

Ocena dorobku pisarskiego

Ocena tego dorobku Habilitantki niesie pewną trudność. Po pierwsze jest to dorobek nieliczny – raczej ilościowo skromny. Składa się na niego jedna (1) praca zwięzła, autorska, trzy (3) współautorskie, poza tym dziesięć (10) artykułów oraz dwanaście rozdziałów (12) w monografiach. Są to osiągnięcia po uzyskaniu doktoratu - czyli do dzisiaj przez okres dwunastu lat. Przed uzyskaniem doktoratu dorobek Pani doktor również nie był duży. Po drugie - co najmniej połowa z tych publikacji są to publikacje współautorskie, czyli z 12 rozdziałów samodzielnie napisanych jest tylko 7, z 10 artykułów samodzielnie jest napisanych tylko 6. Na dodatek większość z tych nie licznych publikacji jest napisana w j. angielskim, przy czym gdy chodzi o czasopisma, są to głównie czasopisma nie polskie ale zagraniczne. Efektem tego jest to, że Pani dr K. Gawlicz po uzyskaniu doktoratu - do dnia dzisiejszego - przez okres dwunastu lat opublikowała w Polsce tylko cztery artykuły i to tylko w trzech czasopismach; dwa artykuły w „Problemach wczesnej edukacji”, jeden artykuł w „Problemach pedagogicznych” oraz jeden w „Teraźniejszość - Człowiek - Edukacja”. Tą mniejszą obecnością na forach polskich czasopism kompensuje większa i bardziej widoczna obecność Habilitantki w pracach redakcyjnych, w których znajduje się kilkanaście rozdziałów Jej autorstwa.

Uwidoczniony tu wyraźny podział w twórczych, naukowych działaniach publikacyjnych pomiędzy Polską a zagranicą znajduje również swoje odbicie w aktywności konferencyjnej Habilitantki. Na trzydzieści dwie konferencje (32) po doktoracie, w których

Pani doktor brała udział piętnaście (15) odbyło się poza granicami Polski a osiemnaście (18) w Polsce - w tym pięć (5) w rodzimej uczelni.

Należy jednak powiedzieć, iż całość wyszczególnionego tu dorobku i aktywności naukowej w wyżej pokazanym zakresie jest zapewne wystarczająca dla awansu naukowego, o który ubiega się Pani doktor zwłaszcza, gdy weźmie się pod uwagę kontekst międzynarodowy tych działań. Tym nie mniej Jej obecność i aktywność w rodzimym środowisku naukowym pozostaje i będzie dla niej wyzwaniem.

Ocena dorobku naukowego.

Swoją recenzję na temat całokształtu dorobku naukowego habilitantki przedstawię w zakresie Jej osiągnięć naukowych przedłożonych w dokumentacji :

- podstawowe osiągnięcie naukowe (monografia) - A (w tym towarzyszące mu cztery artykuły w j. angielskim),
- oraz pozostałe, wybrane publikacje ze wskazanych w przedłożonej dokumentacji obszarów badawczych: B,C,D,
- dorobek dydaktyczny i popularyzatorski oraz naukowa aktywność międzynarodowa habilitanta.

Podstawowe osiągnięcie naukowe.

Główną pracą przedłożoną przez habilitantkę, jako prace habilitacyjną – podstawowe osiągnięcie naukowe – jest autorska monografia, p.t; „*Szkoły demokratyczne w Polsce. Praktykowanie alternatywnej edukacji*”. Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej. Wrocław 2020. Jest to praca badawcza – empiryczna poświęcona problematyce funkcjonowania szkół demokratycznych w Polsce. Każda praca empiryczna, jako taka zawiera w sobie niejako trzy części, trzy strukturalne segmenty. Są to, po pierwsze analityczny i krytyczny opis przyjętej i zastosowanej teorii, dalej opis przyjętej i zastosowanej procedury badawczej (nawiązującej do ustaleń poczynionych w zakresie podstaw teoretycznych) i na końcu prezentację – analizę wyników badań własnych. Tak jest również w tym przypadku. Choć tutaj Autorka pracy zrobiła to dość nie typowo. Otóż recenzowana praca składa się z wprowadzenia, pięciu rozdziałów oraz zakończenia. I w takiej strukturze pracy opis i prezentacja przyjętych podstaw teoretycznych znalazł się częściowo we wprowadzeniu (?) oraz w rozdziale pierwszym - w jego pierwszym podrozdziale. Dalej, opis i prezentacja zastosowanej procedury badawczej znalazł się również w rozdziale pierwszym -

w jego podrozdziale drugim. Wyniki zaś badań i ich analiza zostały umieszczone w kolejnych rozdziałach, a więc w rozdziale drugim, trzecim, czwartym i piątym. Takie, nietypowe zlokalizowanie wspomnianych wyżej strukturalnych części pracy badawczej burzy określoną, wymaganą logikę wyvodu naukowego, i schemat metodologiczny przyjmowany w tym zakresie - potrzeby umieszczania tych części w osobnych rozdziałach kolejno po sobie następujących. Choć nie koniecznie należałoby ten fakt rozpatrywać w kategoriach błędu. Ważne, by części te zawierały treści potrzebne dla zrozumienia całego projektu badawczego monografii - a przede wszystkim by były rzetelnym i dobrze naukowo ugruntowanym wywodem (etapowym) przyjętego sposobu naukowego poznania. Natomiast już w kategoriach pewnej nieprawidłowości można zapewne oceniać tak dalece idącą dysproporcję, jaka znajduje się w ocenianej monografii a zachodzi pomiędzy jej częściami; - wprowadzenie i jeden podrozdział to analizy teoretyczne, dalej jeden podrozdział to opis procedury badawczej (metodologia) i aż cztery rozdziały to prezentacja wyników badań własnych. W ilości stron ta dysproporcja przejawia się w następującym stosunku; część teoretyczna plus metodologiczna (razem), bez wprowadzenia - to 26 stron w stosunku do części analitycznej (badania) - to 242 strony. Taka dysproporcja może wskazywać na słabość - być może na powierzchowność podjętej identyfikacji i rekonstrukcji teorii albo też - w odniesieniu do procedury badawczej, na zbyt mocno rozproszoną i już mało adekwatną do założonych ram koncepcyjnych analizę wyników badań.

Jak już zostało to powiedziane podstawy teoretyczne pracy zostały umieszczone we wprowadzeniu oraz w rozdziale pierwszym. To tutaj pojawia się to pierwsze źródłowe odniesienie - jakie przyjęła Habilitantka - problematyki szkół demokratycznych do alternatywnych inicjatyw edukacyjnych, do edukacji alternatywnej. Ten wybór jest prawidłowy i trafny, gdyż tak właśnie postrzegane są i identyfikowane szkoły demokratyczne. Autorka dokonuje tu zdefiniowania tej edukacji (edukacji alternatywnej) wskazując na charakteryzujące ją podejścia do rzeczywistości edukacyjnej. Na koniec zaś pokazuje przykłady jej „zastosowania” w wymiarze międzynarodowym oraz w wymiarze polskim, chociaż czyni to w ujęciu bardziej historycznym.

Jeżeli edukacja alternatywna ma być w monografii punktem odniesienia dla podjętej problematyki funkcjonowania szkół demokratycznych - przestrzenią ich zrozumienia i rekonstrukcji - wówczas ten „wątek”, ta przestrzeń powinna być zdecydowanie bardziej analitycznie i krytycznie rozwinięta i przedstawiona a przede wszystkim, jako taka, jako źródłowa, nie może być zlokalizowana we wprowadzeniu, które w tego typu publikacjach spełnia zupełnie inną rolę.

Poza szerszym kontekstem edukacji alternatywnej i osadzeniem w niej zagadnienia szkół demokratycznych, dla potrzeb przeanalizowania ich funkcjonowania Habilitantka wykorzystwała teorię praktyk społecznych głównie w ujęciu R.T. Schatzkiego (s.29) oraz teorię architektury praktyk S.Kemmisa (s.29). Teorie te zostały szczegółowo zaprezentowane przez habilitantkę w rozdziale pierwszym, w jego pierwszym podrozdziale. Zakładają one postrzeganie rzeczywistości społecznej - każdej - w tym, więc i edukacyjnej oraz szkolnej, jako wytworu określonych praktyk. Habilitantka dokonała dość szczegółowej charakterystyki tych teorii wskazując np.; w teorii praktyk (R.T. Schatzki) na kontekst materialności i ucieleśnienia każdej praktyki społecznej, także ważnej tu roli języka i dyskursu, jak również zawsze zachodzącej ich dynamiki postrzeganej w kategoriach trwałości i zmiany. W teorii zaś architektury praktyk (S. Kemmis) szczególną uwagę zwróciła na trzy typy układów przestrzennych zawsze ważnych i determinujących praktyki społeczne, są to; układ kulturowo-dyskursywny, materialno-ekonomiczny oraz społeczno-polityczny. Dobór powyższych teorii, jako identyfikujących i rekonstruujących funkcjonowanie szkół demokratycznych jest w moim przekonaniu trafny. Teorie te jednak powinny zostać wyraźniej i szerzej odniesione do obszaru edukacji - do pedagogiki - i w tym zakresie być pełniej, krytycznie przeanalizowane - także w odniesieniu do szkoły, jako instytucji **edukacyjnej/wychowującej** - pojętej nie tylko, jako wytwór społeczny. Zdaje się, iż habilitantka intuicyjnie wskazuje na te tropy, jako istotnie ważne i konstytutywne dla procesu interpretacji, ale jednak tych wątków w części teoretycznej swojej pracy nie rozwinęła. Pisz o tym w sposób następujący „... *Teorie praktyk, włączając teorię architektury praktyk cieszą się w ostatnich latach ogromną popularnością wśród badaczy i badaczek eksplorujących zjawiska społeczne w ramach szerokiego wachlarza dyscyplin, w tym edukacji, socjologii czy historii (Schatzki 2018). Świadectwem obecnej tu perspektywy w badaniach edukacyjnych są zarówno zbiorowe prace, podejmujące kwestie uczenia się, nauczania, przywództwa edukacyjnego, uczących się wspólnot, kształcenia ustawicznego czy zmiany edukacyjnej (Grootenboer i in., 2017b; Hager i in., 2012; Higgs i in., 2012; Kemmis i in., 2014; Lynch i in., 2017; Mahon, Kemmis i in., 2017), jak i rozwijające się międzynarodowe sieci badawcze (Edwards-Groves, Kemmis, 2016) ...*” (s. 28). Te wątki, wydaje mi się, iż można było nieco pokazać, rozpisać. Wobec powyżej sformułowanej wątpliwości o potrzebie szerszego i krytycznego odniesienia przyjętych tu teorii zastosowanych w podjętych analizach - można również postawić pytanie o ostateczną identyfikację podjętych badań z pedagogiką. Czy ta identyfikacja została przez Habilitantkę dokonana? Byłoby to również o tyle ważne, iż same teorie zastosowane w pracy zostały opracowane, przyjęte i są stosowane głównie w badaniach

socjologicznych. Specyfika ich przełożenia i wykorzystania do badań nad edukacją z pedagogicznego punktu widzenia podkreśliłaby i zaakcentowała pedagogiczny charakter pracy.

Procedura badawcza zastosowana w pracy została przedstawiona i scharakteryzowana w rozdziale pierwszym – w podrozdziale drugim tego rozdziału. Habilitantka w punkcie wyjścia określiła, iż jej badania są to badania terenowe inspirowane podejściem etnograficznym (s.44-45). Został dla nich określony cel badań (s.38). Ponieważ są to badania zrealizowane w nurcie badań jakościowych nie zostały w nich wskazane i określone problemy badawcze. Jako metody badawcze zostały wskazane i wykorzystane obserwacja bezpośrednia, częściowo ustrukturalizowany wywiad etnograficzny (s.45) ale także analiza dokumentów. W odniesieniu do tak określonej i zastosowanej procedury badawczej nasuwają się pewne uwagi i wątpliwości:

- Wybór drogi badawczej, jako badań terenowych inspirowanych podejściem etnograficznym, jest właściwy i poprawny – adekwatny do przedmiotu badań, możliwy do wykorzystania w zaproponowanym kontekście problemowym. Uderza jednak w rozważaniach Habilitantki podjętych w tym zakresie przyjęte stosunkowo małe uzasadnienie wyboru tej drogi postępowania badawczego. Tym czasem w badaniach pedagogicznych ten typ badań ma już swoją bogatą tradycję i jest specyficznym postępowaniem (istnieje np. bogata tradycja wykorzystywania ich np; w pedagogice społecznej, na którą można było się powołać). W tego typu pracy należało poświęcić więcej miejsca na uzasadnienie wyboru tej drogi badawczej a przede wszystkim pokazać jej specyfikę w odniesieniu do badań nad edukacją, także do badań nad edukacją alternatywną. Habilitantka zdaje się intuicyjnie wyczuwa ten problem, jego złożoność i możliwe konteksty, lecz ich nie rozwija a byłoby to ważne i ubogacające cały tok rozważań, pisze o tym w sposób następujący; „ ... *Badania etnograficzne i uczestniczące mają już ugruntowaną pozycję w obszarze badań edukacyjnych (Anderson-Levitt, 2012). Szczególne miejsce zajmują w badaniach dzieciństwa jako podejście pozwalające dzieciom na bardziej bezpośredni udział w procesie badawczym i większy wpływ na generowane dane niż jest to możliwe w przypadku badań eksperymentalnych lub sondażowych (James, Prout, 2005; Montgomery, 2014) ...*” (s.45)

- W badaniach jakościowych, jako badaniach bezzałożeń nie przyjmuje się problemów badawczych. Tak też postąpiła Habilitantka. Możliwe jest tu jednak przyjmowanie pewnych wytycznych. W recenzowanej pracy taką rolę zapewne pełnią wskazania sformułowane w projekcie badawczym, w ramach, którego badania te były realizowane (s.39). Wskazano tam na trzy orientacje [kierunki ?] tych badań: (1) -

rekonstrukcje genezy oraz kontekstów powstawania szkół demokratycznych; (2) - poznanie sposobów codziennego funkcjonowania szkół demokratycznych; (3) - rozpoznanie miejsca i roli szkół demokratycznych w polskim systemie oświaty. Powstaje pytanie na ile wskazane tu orientacje przekładają się - korespondują i wyznaczają wytyczne, jakie wskazano dla prowadzących obserwacje (s.44) oraz dla prowadzących wywiady (s.46). W tym zakresie pożądanym byłoby większe uporządkowanie procedury badawczej, np. poprzez opracowanie dyspozycji do wywiadów (Autorka w swoich wyjaśnieniach wspomina o **przewodniku do wywiadu** (s.46) - ale trudno go odnaleźć w książce, czy posługiwano się w badaniach takim przygotowanym zestawem problemów). Zazwyczaj dyspozycje do wywiadu załączane są w książce, na jej końcu w aneksach.

- Sam wybór metod badawczych – obserwacji, wywiadu oraz analizy dokumentów jest poprawny i trafny – właściwy dla badań etnograficznych, które najczęściej z takich metod korzystają. Zabrakło jednak w pracy szczegółowej charakterystyki tych metod, ich specyficznej pedagogicznej identyfikacji i ostatecznego zdefiniowania także z punktu widzenia prowadzonych badań. Tu znowu Habilitantka bardzo ograniczyła swoje wyjaśnienia. W odniesieniu do wywiadu napisała; „... *Drugą zasadniczą metodą badawczą (odgrywającą dominującą rolę w szkołach, w których mniej intensywnie prowadziliśmy obserwacje) był częściowo ustrukturyzowany wywiad niestandardyzowany (Gutkova, 2012) ...*”. (s.46).

- Wskazane również przez Nią dokumenty są bardzo zróżnicowane, co wymagałoby odrębnych i specyficznych sposobów ich rozpoznania i interpretacji a potem opracowania, czego w pracy zabrakło. Zostały one w książce zaprezentowane w następujący sposób; „... *Dodatkowych danych dostarczyła analiza (niezbyt licznych) dokumentów wytwarzanych w szkole (planów, notatek z zebrań, w sporadycznych przypadkach dokumentów programowych) materiałów zamieszczanych na stronach internetowych szkół oraz ich profilach w mediach społecznościowych, a także publikacji dotyczących szkół demokratycznych w mediach popularnych i codziennych ...*” (s. 45)

- W książce powinny być również podane szkoły, w których były przeprowadzone badania, także z ogólną liczbową statystyką, m.in.; liczbą uczęszczających do nich dzieci, a także liczbą zatrudnionych w nich nauczycieli. Takie dane byłyby konieczne z punktu widzenia potrzeby oceny i weryfikacji przeprowadzonych badań – także ich interpretacji. Oczywiście przy zachowaniu anonimowości ich uczestników – jedno nie wyklucza tutaj drugiego.

Podsumowując mogę powiedzieć, iż zastosowana procedura badawcza koncepcyjnie została dobrze opracowana, jest adekwatna do przedmiotu badań i poprawna z punktu widzenia możliwych badań nad edukacją. Została jednak dość powierzchownie „pokazana” i uzasadniona.

Ostatnia część książki została poświęcona prezentacji wyników badań, czyli opisowi i analizie praktyk, poprzez które wytwarzane jest zjawisko społeczne czyli szkoła demokratyczna. I ta część książki została zawarta aż w czterech rozdziałach. W rozdziale drugim przedstawiono praktyki fundacyjne, w rozdziale trzecim praktyki tożsamościowe, w rozdziale czwartym praktyki budowania społeczności oraz w rozdziale piątym praktyki uczenia się. Dane z wywiadów, jako głównej metody badawczej przyporządkowane są kolejnym, wyróżnionym tutaj praktykom – mają je obrazować, jako istotne dla funkcjonowania i budowania szkół demokratycznych. Przy każdej z tych praktyk przywoływane są liczne wypowiedzi pozyskane z wywiadu od osób uczestniczących w badaniach. Są to wybrane fragmenty, transkrypcje tych wywiadów. Za każdym razem z odniesieniem kodowym do osób badanych. Kody te zostały pokazane w pracy, w części omawiającej procedurę badawczą (por. s.41 – przypis nr 6). W odniesieniu do tak zaprezentowanej w pracy analizy wyników badań należy postawić następujące uwagi;

- Zgromadzony materiał w części analitycznej pracy jest bardzo obszerny, interesujący i w dużym stopniu obrazujący wyróżnione rodzaje praktyk ze wskazaniem na wiele istotnych czynników budujących te praktyki.

- Interpretowany materiał badawczy, to przede wszystkim wypowiedzi osób badanych udzielane podczas wywiadów, które zapewne połączone z danymi wziętymi z obserwacji. Niekiedy w analizie przy opisie danej sytuacji umieszczony jest zapis; **notatka terenowa** co także może wskazywać na tą, obserwacyjną płaszczyznę rozpoznania zastosowaną w badaniach. Dane z obserwacji powinny być jednak bardziej wyeksponowane, wyodrębnione i akcentowane.

- Habilitantka obrała również taką drogę interpretacji wyników badań umieszczonych w części analitycznej, iż stale odnosi się w niej do literatury przedmiotu, dokumentów czy regulacji prawnych w celu zobrazowania identyfikowanych mechanizmów. Powstaje pytanie, czy taki sposób analizy nie ukierunkowuje podjętą interpretację i czy nie zakłóca procesu obiektywizowania uzyskanych danych. Z tego punktu widzenia uważam, że interpretacja danych umieszczona w części analitycznej nie powinna w tak dużym stopniu i tak mocno odnosić się do literatury przedmiotu. Natomiast duża część z cytowanej literatury w części analitycznej powinna być umieszczona w części teoretycznej i tam poddana krytycznej

analizie. Tym czasem w pracy pomiędzy częścią teoretyczną i analityczną właśnie z tego powodu moim zdaniem zachodzi duża dysproporcja.

Ostatecznie przedłożoną do oceny monografię, jako podstawowe osiągnięcie naukowe, pomimo wyżej sformułowanych uwag, oceniam pozytywnie. Podejmuje bardzo ważne i aktualne dzisiaj zagadnienie funkcjonowania szkół demokratycznych w Polsce. To znaczący głos dla rozpoznania ważnej dzisiaj „ścieżki” przemian, wyzwań dla polskiego systemu oświaty. Z tego względu, iż zagadnienie to jest także mało dotąd obecne w polskiej literaturze - jest to również głos nowatorski. Książka w wymiarze podstawowych kryteriów spełnia wymogi poprawności dla tego typu prac. Zawiera wszystkie części, kroki konstytuujące takie badania, taki projekt. W tym znaczeniu jej struktura jest poprawna. Zaburzony jest jednak wg. mnie układ tej struktury. Zdecydowanie bardziej powinna być rozbudowana część teoretyczna pracy, o czym pisałem już wyżej. Tym czasem zagadnienie edukacji alternatywnej, jako kluczowy wątek pojawia się we wprowadzeniu? Cała zresztą teoria powinna być bardziej analitycznie i krytycznie przedstawiona. Wiele ważnych pod tym względem wątków nie potrzebnie pojawia się w części analitycznej. Metodologia pracy jest poprawna, choć dość powierzchownie przedstawiona - o czym również było wyżej. Wątpliwości budzi również to, w jakim stopniu zrealizowane badania pokazane w monografii są dziełem samodzielnym i autorskim Habilitantki. W rozdziale pierwszym, w przypisie nr 5 Habilitantka wskazała na zespół badawczy, który realizował cały projekt. W tej sprawie nie może być żadnej wątpliwości, gdyż jest to droga indywidualnego awansu naukowego.

Artykuły towarzyszące podstawowemu osiągnięciu naukowemu.

Jako istotnie ważne dla podstawowego osiągnięcia naukowego Habilitantka wskazała również na cztery artykuły opublikowane przez Nią w czasopismach poza granicami Polski. Są to artykuły w języku angielskim. Poza jednym z nich artykuły te są współautorskie. Wszystkie one poruszają, choć w wybranych aspektach, problematykę funkcjonowania szkół demokratycznych w Polsce. Wszystkie też one odnoszą się wprost i bazują na tych samych badaniach, które zostały zaprezentowane w podstawowym osiągnięciu naukowym. Pierwszy artykuł współautorski wraz z M. Starnawskim zatytułowany; „*Parental choice, collective identity and neoliberalism in alternative education: new free democratic schools in Poland*” podejmuje zagadnienie szkół demokratycznych w kontekście wyborów rodzicielskich oraz tożsamości zbiorowej i w tej perspektywie opisuje proces konstruowania tożsamości szkół demokratycznych i w ogóle szerszego środowiska edukacji demokratycznej. Drugi artykuł –

autorski zatytułowany; „ *School as a site of transformative adult learning: parents' experiences of Polish democratic schools*”. Poświęcony jest zagadnieniu transformatywnego uczenia rodziców, które jest w dużym stopniu inspirowane doświadczeniem pobytu ich dzieci w szkole demokratycznej. Trzeci artykuł współautorski wraz z Z. Millei zatytułowany; „ *Critiquing the use of children's voice as a means of forging the community in a Polish democratic school*”, poszerzając problematykę związaną z funkcjonowaniem polskiej szkoły demokratycznej podejmuje zagadnienie zebrań szkolnych jako miejsca praktykowania partycypacji – w tym wypadku demokratycznego podejmowania decyzji i głosu dzieci oraz ich milczenia. Czwarty artykuł współautorski wraz z M. Starnawskim zatytułowany; „ *Democratic Schools in Poland As Educational Innovation: A Qualitative Study*”. Jest on poświęcony także szkołom demokratycznym w Polsce które są przejawem innowacji edukacyjnej głównie w kontekście przyjmowanych ideologii edukacyjnych.

Wszystkie wyżej wymienione artykuły, jak było to już wcześniej powiedziane, podejmują problematykę szkół demokratycznych w Polsce i opierają się na tych samych badaniach, których Habilitantka była współorganizatorem/współuczestnikiem, oraz na których opiera się i do których odwołuje w swoim podstawowym osiągnięciu naukowym - książce habilitacyjnej. Badania te były prowadzone w latach 2015-2019 i to właśnie te badania są przywoływane w każdym z powyższych artykułów. Problematiczne jest wobec powyższego to, że Autorka/współautorka artykułów w żadnym z nich nie wskazuje i nie wymienia osób, które jako zespół badawczy - wraz z Nią - te badania prowadziły co zrobiła w swojej książce habilitacyjnej – podstawowym osiągnięciu naukowym.

Ponad to należy powiedzieć, iż baza teoretyczna, na której opierają się artykuły jest stosunkowo bogata. Habilitantka odwołuje się w nich do określonych teorii, choć bardzo charakterystycznym jest też to, że w swoich rozważaniach odwołuje się głównie do literatury anglojęzycznej. Literatura polska i polscy autorzy pojawiają się tutaj i są przywoływani w śladowym wymiarze.

Metodologia zawarta w artykułach jest poprawna. Są to badania terenowe – empiryczne, głównie oparte na technice wywiadu i ta metodologia została w nich prawidłowo przedstawiona i zdefiniowana. Niewątpliwie dużą zaletą tych artykułów, opublikowanych w znaczących czasopismach anglojęzycznych, jest zaprezentowanie problematyki polskich szkół demokratycznych na forum międzynarodowym.

Pozostałe wybrane publikacje.

Poza problematyką funkcjonowania szkół demokratycznych w Polsce w swoich pracach Habilitantka podejmuje również zagadnienie dzieciństwa. To także kontekst praw dziecka – szczególnie w perspektywie doświadczeń edukacyjnych pracy z dziećmi w przedszkolu. Ten wątek podejmowany był przez Autorkę głównie w okresie prac nad rozprawą doktorską – nie podlega więc tutaj ocenie pokazuje jednak wielowątkowość Jej zainteresowań. Są to m.in. takie artykuły, jak:

Gawlicz, K. (2008). Konstruowanie nieudacznika. Praktyki normalizacji i wykluczania w przedszkolu. *Zeszyty Etnologii Wrocławskiej*, 1(10), 37–54.

Gawlicz, K. (2009). Wrastanie w nierówność. Edukacja przedszkolna a odtwarzanie struktur dominacji i podporządkowania. W: A. Męczkowska-Christiansen, P. Mikiewicz (red.). *Idee – diagnozy – nadzieje. Szkoła polska a idee równości* (s. 83–102). Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.

Gawlicz, K. (2014). Gotowi do podporządkowania. Edukacja przedszkolna jako proces kształtowania zdeintegrowanych podmiotów. W: D. Klus-Stańska (red.), *(Anty)edukacja wczesnoszkolna* (s. 151–177). Impuls.

Zagadnienie doświadczania przez dzieci „codziennej demokracji” w warunkach pracy przedszkolnej Habilitantka podejmowała także w okresie swojej pracy po doktoracie. Problematyka ta jest poruszana m.in. w takich artykułach jak;

Gawlicz, K. (2014). Dziecko jako obywatel? Analiza podstawy programowej i wybranych programów wychowania przedszkolnego. W: K. Gawlicz, P. Rudnicki, M. Starnawski, T. Tokarz (red.), *Demokracja i edukacja. Dylematy, diagnozy, doświadczenia* (s. 129–153). Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.

Gawlicz, K. (2015). Ocalić demokrację: duńskie przedszkola prywatne i niezależne w epoce neoliberalizmu. *Studia Pedagogiczne*, 68, 263–274.

Gawlicz, K. (2016). Demokracja jako praktyka codziennego życia w przedszkolu. Z doświadczeń nauczycielek. *Problemy Wczesnej Edukacji*, 4(35), 28–38.

Wszystkie te prace mieszczą się w problematyce badawczej Habilitantki, są to prace badawcze – empiryczne, jak również analizy teoretyczne. Pozostają w granicach poprawności przyjmowanych dla tego typu publikacji.

Wnioski końcowe - konkluzja.

Podsumowując można powiedzieć, że problematyka podjęta przez Panią dr K. Gawlicz jest bardzo ważną i dziś aktualną. Odnosi się, bowiem do zagadnienia

funkcjonowania systemu edukacji w Polsce – przede wszystkim z punktu widzenia potrzeby poszukiwania i podejmowania prób dokonania jego potrzebnych i oczekiwanych zmian i przekształceń. Jest, więc to głos ważny a opisując działalność szkół demokratycznych nawet głos pionierski w tym zakresie. Z perspektywy jednak wymogów stawianych pracy naukowej – zwłaszcza zaś w odniesieniu do prac awansowych, takich jak w tym wypadku, ważne jest by spełniały one określone standardy poprawności, jakie są dla nich wskazane. Z tego punktu widzenia należy tu zwrócić uwagę na następujące sprawy:

- Po pierwsze i to trzeba mocno podkreślić, gdyż jest to widoczną i mocną charakterystyką aktywności i dorobku habilitantki - ma on bardzo mocny wymiar międzynarodowy. Należy powiedzieć, iż większość Jej publikacji po pierwsze została napisana w języku angielskim i po drugie większość została opublikowana w czasopiśmie zagranicznych. Jest to wyjątkowa sytuacja i nadal w naszym środowisku naukowym rzadko spotykana.

- Nie tylko zresztą publikacyjnie, ale także poprzez swój udział w licznych konferencjach międzynarodowych i innych przedsięwzięciach grantowo-projektowych Pani doktor Katarzyna Gawlicz jest mocno obecna w międzynarodowym dyskursie naukowym co jest ważnym walorem Jej pracy naukowej.

- Przy takiej ważnej i wyjątkowej specyfice dorobku należy jednak również dodać, iż jest on jednak stosunkowo mały - nie liczny. Tak wyraźna tu anglojęzyczna i zagraniczna obecność Habilitantki równolegle przełożyła się na mniejszą obecność w wydawniczym-naukowym dyskursie w Polsce..

- Trudno jest także w świetle dorobku publikacyjnego zlokalizować, przypisać dorobek Habilitantki do określonej subdyscypliny pedagogicznej. Biorąc pod uwagę odniesienia, jakie pojawiają się w Jej publikacjach - w mojej opinii nie są one wystarczające ani dla pedagogiki przedszkolnej ani dla pedagogiki społecznej. Powstaje pytanie, czy można ją zlokalizować w innej pedagogice, jakiej? Być może, więc jako ostatecznie wiążącą należy przyjąć deklarację Habilitantki poczynioną w autoreferacie (s.2) „... *świadomie przyjmuję podejście trans dyscyplinarne, ...*” taka deklaracja jednak Jej związków (specyfiki tych związków) z pedagogiką problemu dalej nie rozwiązuje.

- Gdy chodzi o umiejętności badawcze Habilitantki – poruszanie się Jej w obrębie wypracowanych koncepcji i teorii mocno zakotwiczone i osadzone jest w literaturze zachodniej, anglojęzycznej przy jednocześnie słabym odniesieniu do badań i literatury polskiej.

- Przykładem tej prawidłowości są cztery artykuły wskazane przez Habilitantkę, jako ważne i towarzyszące podstawowemu osiągnięciu naukowemu. W bardzo licznie cytowanej w nich a następnie wykazanej bibliograficznie literaturze - publikacje polskie występują w śladowej wręcz ilości, choć w podstawowym osiągnięciu naukowym wygląda to już zupełnie inaczej.

- Wśród prac Habilitantki dużą część stanowią prace badawcze-empiryczne. Wykazuje się Ona w nich poprawną znajomością i umiejętnością stosowania reguł i zasad metodologicznych - właściwych dla nauk społecznych, choć wyraźnie posługuje się nimi w sposób uproszczony i powierzchowny, czego dobrym przykładem jest podstawowe osiągnięcie naukowe.

- Wszystkie zresztą poczynione tu uwagi odnajdują się w charakterystyce podstawowego osiągnięcia naukowego. Z jednej strony interesująco i adekwatnie dobrane teorie interpretacyjne dla wskazanych obszarów badawczych. Z drugiej strony zbyt małe jeszcze - analityczne i krytyczne odniesienie ich do szerszego kontekstu pedagogicznego (kontekst edukacji alternatywnej pojawia się we wprowadzeniu książki !?). Podobnie z metodologią badań - celnie i trafie dobrana procedura badawcza, ale stosunkowo słabo uzasadniona, dość schematycznie i powierzchownie zastosowana.

Konkluzja

W moim przekonaniu Habilitantka przedkładając do oceny swój dorobek naukowy; dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski wypełniła w stopniu dostatecznym obowiązujące - ustawowe wymagania w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. W związku z tym moja opinia w postępowaniu habilitacyjnym jest pozytywna i wnioskuję o nadanie dr Katarzynie Gawlicz stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Cichosz Mariusz